
ЕКОНОМІКА

Олександр Кохась

●

ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування економіки забезпечується системою державного регулювання, спираючись на відповідну економічну політику (концепцію). Для цього в розпорядженні держави є цілий арсенал вивіренних світовою і вітчизняною практикою економічних, правових та адміністративних важелів - ціни, податки, кредити, тарифи, інвестиції, цінні папери, резерви, амортизаційні відрахування, бюджет, програми, пільги, мито, ліцензії, державні замовлення, субсидії. Ефективність державного регулювання полягає в тому, щоб розумно і зважено використовувати ці важелі в процесі реалізації економічної політики.

Державне втручання в економіку виникло на межі XIX - XX ст. через необхідність реформування капіталістичної економіки, її монополізації, підтримки малого і середнього бізнесу, розв'язання проблем соціальної та екологічної політики, протидіючи рушійним силам ринку і капіталу. Що стосується сьогодення, то процес державного регулювання економіки є просто необхідною складовою впливу на кон'юнктуру ринку, незалежно від моделі його функціонування.

Відмова від директивного управління економікою і формування ринкових відносин в Україні вимагає створення кардинально нової методологічної і методичної бази, зокрема для прогнозування, державного регулювання розвитку економіки та створення ефективної моделі (моделей) економіки [2, с. 3].

Регулювання складних, а часто й суперечливих процесів економічного розвитку вимагає опрацювання чутливого економічного механізму регулювання, здатного активно впливати на соціально-економічні процеси. Тут важливо усвідомити ту закономірність, що держава і сфера функціонування суспільства мають бути чітко розмежовані. Зв'язок між ними здійснюється тільки на економічній та правовій основі. Держава, як і інші суб'єкти суспільства, ресурси для виконання своїх функцій повинна купувати [2, с. 97]. Проблемам у даному напрямі досліджень були присвячені роботи С.Саркисяна, Л.Голованова, Б.Панасюка, В.Науменка, В.Беседіна та інших вчених в галузі макроекономіки, методики та організації економічного прогнозування, планування та державного регулювання економіки.

У ході дослідження запропоновано фрагментами виділити моменти запобігання вадам держави за допомогою прототипу можливої ефективно діючої моделі і системою управління адміністративного менеджменту.

Реалізація моделі соціально-економічної політики, якої ми так прагнемо, вибір методів і засобів державного регулювання економіки залежать від діяльності державного апарату з урахуванням вад держави. Вади держави - це нездатність забезпечити ефективний вплив на розподіл обмежених ресурсів і невідповідність політики розподілу обмежених ресурсів поширеним у суспільстві уявленням про справедливість. Вирізняють чотири групи факторів, які негативно впливають на обґрунтування та реалізацію державних управлінських рішень у сфері державного регулювання економіки. Це:

- обмеженість інформації: державні органи, як і інші суб'єкти ринку, не володіють абсолютно повною та об'єктивною інформацією про стан економіки (інформаційна

асиметрія). Застосування будь-яких інструментів державного регулювання економіки має ґрунтуватися на аналізі можливих наслідків прийнятих рішень;

- нездатність держави повністю контролювати реакцію контрагентів на її дії: не тільки втручання держави в економіку, але й реалізація, на перший погляд, обґрунтованих державних рішень можуть спричинити негативні побічні наслідки (екстерналії);

- недосконалість політичного процесу: під впливом виборців, груп спеціальних інтересів (лобі), політичних маніпуляцій тощо державні органи здатні застосовувати неадекватні методи регулювання і тим самим проводити неефективну політику;

- обмеженість контролю над державним апаратом: особливості становища і поведінки бюрократії здатні посилювати неефективність функціонування економіки, зокрема призводити до надмірного зростання управлінського апарату та невиправданого збільшення бюджетних витрат [3, с. 19, 20].

Саме таку модель, якої ми прагнемо, без вад пропонується втілити в життя за допомогою законодавчого та нормативного механізмів, які представлені відносно новим та дієвим механізмом, а саме регуляторною політикою.

Що ж таке модель у загальному вигляді і до чого зводиться процес моделювання? Моделювання - одна з основних категорій теорії пізнання, дослідження будь-яких явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови і вивчення їхніх моделей. Модель - це умовне зображення об'єкта, що відображає його характеристики, істотно важливі для цілі дослідження. Будь-яка модель має прогностичну функцію, без котрої моделювання було б недоцільним як для практики, так і для теорії. Модель стає єдиним інструментом перевірки концепції майбутнього на допущення і визначення меж можливих траєкторій розвитку. Модель пов'язує інформаційне зображення сучасного з теоретичним відображенням майбутнього [2, с. 193]. Реакцією на вади держави можуть бути такі альтернативи вирішенню проблем, виходячи з концепції регуляторної політики і взагалі "цивілізованого" державного регулювання;

- вирішення проблеми інформаційної асиметрії: законодавчий захист прав споживачів та гарантії поширення інформації про умови праці; встановлення обов'язкових стандартів та введення обов'язкової сертифікації продукції; встановлення правил продажу товарів (надання послуг), в яких визначаються вимоги до продавців (виконавців) щодо повного інформування споживачів про ризики, пов'язані з користуванням цими товарами (послугами); запровадження процедур підтвердження достатньої кваліфікації виробника, продавця чи виконавця (зокрема, ліцензування, сертифікація тощо); централізоване надання державними органами необхідної інформації споживачам через ЗМІ, поради, навчальні програми тощо (застосовується у тих обмежених випадках, коли існують серйозні проблеми з виконанням особами, які пропонують на ринку товари та послуги, вимоги щодо повного інформування споживачів). Слід зазначити, що ці та інші заходи повинні бути спрямовані насамперед на створення умов для одержання повної та достовірної інформації [4, с. 59, 60];

- проблему екстерналії можна подолати шляхом вирішення завдання щодо "зовнішніх ефектів", а саме: оскільки проблема зовнішніх ефектів полягає у невідповідності вартості виробництва чи споживання продукції для учасників господарських відносин вартості цього ж самого виробництва чи споживання для суспільства в цілому, то усунення згаданої проблеми можливе шляхом визначення реальної вартості виробництва чи споживання продукції для суспільства в цілому (з подальшим встановленням цієї вартості на ринку через механізм ціноутворення) [4, с.49], посередництвом державного регулювання за допомогою відповідних регуляторних актів, які мають юридичну силу;

- політичні маніпуляції вирішуються посередництвом діалогу між владою та громадськістю, це прописано в одному з головних принципів Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності" від 11.09.2003 р. №1160, далі Закон. У Законі одним з основних принципів державної регуляторної політики визначено прозорість та врахування громадської думки. Це означає - "відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дії регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності" [1];

- щодо обмеженості контролю над державним апаратом, то частково проблема

вирішується за допомогою принципу прозорості та врахування громадської думки. По суті, Закон є бар'єром для влади на шляху здійснення нею необґрунтованих заходів з приводу прийняття регуляторних актів, які можуть суперечити державним програмам, концепціям розвитку та ін. Створення такого бюрократичного механізму для самих себе є доказом того, що перші паростки так званої демократії вже мають місце.

У свою чергу передумовою реалізації такої моделі має бути чітко злагоджена система управління адміністративного менеджменту як на рівні областей, регіонів, так і на рівні держави. Система управління може бути представлена такою алгоритмічною моделлю (рисунок 1).

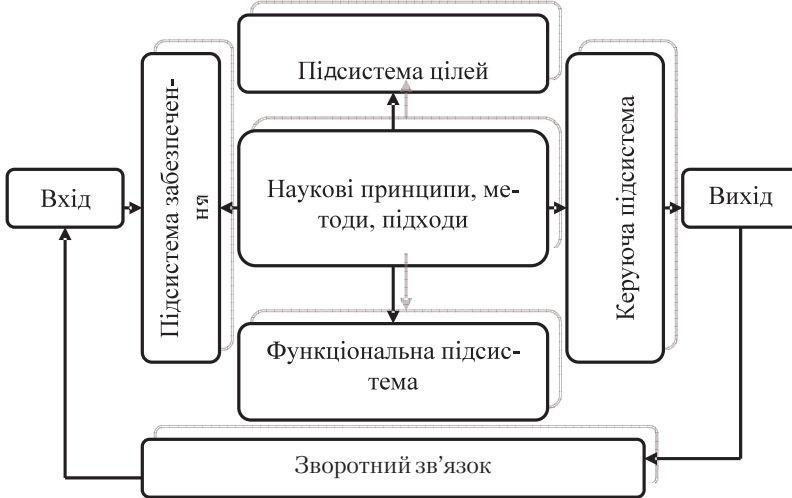

Рис. 1. Алгоритмічна модель системи управління.

Кожна з підсистем може мати елементи (блоки), які в свою чергу виконуватимуть відповідні функції. Для підсистеми цілей характерними є: місія, підвищення якості роботи адміністрації (організації), ресурсозбереження, організаційно-технічний розвиток структурних підрозділів, соціалізація колективу, охорона навколишнього середовища. Підсистема забезпечення: методичне забезпечення, ресурсне забезпечення, інформаційне забезпечення, правове забезпечення. Функціональна підсистема: маркетинг (публіситі), координація, планування, контроль та облік, регулювання, мотивація. Керуюча підсистема: управління персоналом, соціальна та психологічна підготовка персоналу, розробка та прогнозований аналіз у прийнятті адміністративних рішень посередництвом оптимізації та економічного обґрунтування.

У системі управління постає актуальна проблема, а саме процес прийняття рішення, пропонується наступний алгоритм його реалізації (рисунок 2).

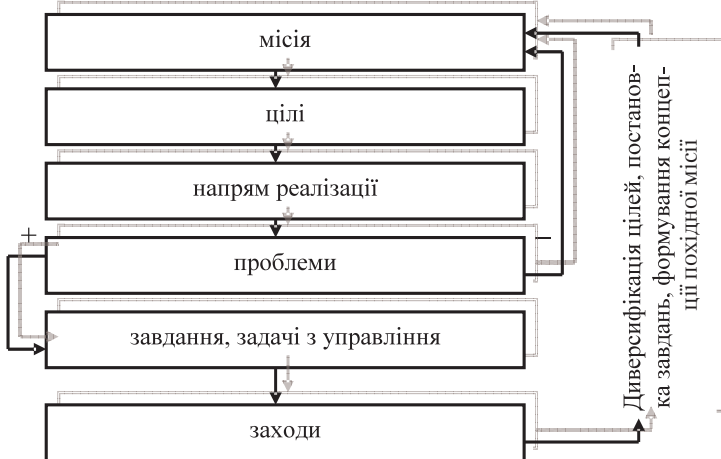

Рис.2. Процес прийняття рішення.

Процес прийняття рішень є динамічним, тому він має розглядатися у діалектичному розвитку з урахуванням причинно-наслідкового зв'язку, який впливає на кінцевий результат і стратегію державних адміністрацій та інших функціональних установ.

Даний теоретичний інструментарій був підготовлений з урахуванням методичних розробок, підготовлених К. Ляпіною, Д. Ляпіним, Я. Демченковим та іншими вченими-практиками.

У ході дослідження були узагальнені основні проблеми, які стримують розвиток економіки нашої країни на шляху побудови ринку, уточнено перелік заходів, які можуть бути дієвим інструментарієм вирішення проблем саме адміністративними органами, представлено механізми системи управління, до речі, система, враховуючи її адаптивність, може бути використана у різних напрямках вирішення проблем з огляду на поставлені цілі. Не виключається поява теоретико-прикладних розробок прогресивнішого типу з детальною описовою характеристикою, які будуть адаптовані під кон'юнктуру можливих перспектив розвитку національної економіки з огляду на запропоновані теоретичні аспекти.

Насамкінець, виходячи з концепції Закону, можна зробити такі узагальнення: посередництвом регуляторної політики перекривається дихання тіньовому сектору економіки, зменшуються бюрократичні витрати, прозорими стають корумповані дії влади, методики розрахунків приведенного ефекту, не виключається прямий вплив громади на кінцевий результат і т.д., тому він є невідгідним інструментом для бюрократично-олігархічного кола чиновників, але ефективним важелем до економічного та соціального добробуту на шляху побудови справді ринкової моделі регулювання.

Джерела та література:

1. Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності" від 11.09.2003р. №1160.
2. Панасюк Б.Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки. - К.: Поліграф книга, 1998. - 304 с. Бібліогр.: с. 301
3. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. / С.М.Чистов, А.Є.Никифоров, Т.Ф.Куценко та ін. - Вид. 2-ге, доопрац. і допов. - К.: КНЕУ, 2005. - 440с.
4. Регуляторна політика: нові можливості. / За ред. К. Ляпіною, Д. Ляпіна, Я. Демченкова. - Київ.: Інститут конкурентного суспільства, 2004. - 170с.
5. Кохась О.М. "Передумови появи ефективної моделі регулювання національної економіки в Україні" // Мат. наук. конфер. "Динаміка наукових досліджень - 2007". - Дніпропетровськ, 2007.

Павло Ямполець

РОЗДРІБНІ ЦІНИ ПРИВАТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В РОКИ НЕПУ

Актуальність теми. Рівень роздрібних цін на різні товари народного споживання - це найважливіший показник вартості життя населення, який в свою чергу зумовлює цілий спектр головних соціальних елементів, таких, як вартість бюджетного набору, тобто прожитковий мінімум, купівельну спроможність заробітної плати, розрахунки мінімальної заробітної плати та рівня дорожнечі в країні.

Таким чином, характеристика стану цін на матеріальні блага та особливості його динаміки самі по собі вже є одним із вирішальних факторів рівня життя населення.

Проте ця завжди життєво важлива проблема матеріального становища населення України в роки непу колишнім радянським режимом або замовчувалась, або висвітлювалась поверхово. Тому головна структурна складова вартості життя - рівень роздрібних цін під впливом директивних вказівок мала тільки позитивний характер, що було далеким від реального стану. І дотепер нема жодної узагальнюючої наукової праці, яка була б присвячена вивченню динамічних зрушень у рівні роздрібних цін та впливу їх на матеріальне становище населення України в роки непу.

Мета дослідження. На основі вивчення і узагальнення архівних джерел, статистичних та наукових публікацій здійснити комплексний динамічний аналіз зрушень у рівні